

WARSZAWSKA KARTA SAMORZĄDÓW UCZNIOWSKICH

STANDARDY DZIAŁANIA SU

1

Wydawca: miasto stołeczne Warszawa

Koordinacja projektu: Karolina Dudek-Rączka

Tekst i redakcja: Dorota Kapuścińska, Hanna Rawska

Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy, Dział Polityki Młodzieżowej

Opracowanie graficzne, skład i łamanie: Biuro Marketingu Miasta Urzędu m.st. Warszawy

Zebrane dane i stan prawny na dzień: 30 listopada 2017 r.

Wydanie I, Warszawa, 2017 r.

Spis treści

Wstęp	3
Podstawy prawne samorządności uczniowskiej	4
Jak w praktyce powinien działać samorząd uczniowski (SU), aby był narzędziem rozwijania kompetencji obywatelskich?	6
7 filarów działania samorządu uczniowskiego zgodnie z Warszawską kartą samorządów uczniowskich	7
I. REGULAMIN SU	9
II. STRUKTURA SU I WYBORY PRZEDSTAWICIELI	11
III. PLAN DZIAŁANIA SU	13
IV. KONSULTOWANIE I PROMOWANIE DZIAŁAŃ	16
V. RZECZNICTWO PRAW UCZNIĄ	18
VI. OPIEKUN SU	19
VII. WSPÓŁPRACA DYREKCJI, NAUCZYCIELI I RODZICÓW; RADA SZKOŁY	20
Wspieranie i finansowanie działań samorządu uczniowskiego	23
Kontakt: „Młoda Warszawa”	24
Miejsce na notatki	25

Publikacja wydana jest w ramach *Warszawskiej karty samorządów uczniowskich*, projektu realizowanego w ramach Programu „Młoda Warszawa. Miasto z klimatem dla młodych 2016-2020”¹ oraz „Programu rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020”².

„Młoda Warszawa” to długofalowy program zakładający podniesienie jakości życia młodzieży w mieście oraz wzrost ich zaangażowania w życie miasta. Jedną z podstawowych możliwości aktywnego działania dla osób młodych jest czynny udział w życiu szkolnym. Każdy uczeń ma prawo wpływać na życie szkoły i współtworzyć przestrzeń, w której wszyscy – zarówno uczniowie, nauczyciele jak i rodzice – będą czuć się dobrze i będą mogli swobodnie wyrażać swoje myśli i poglądy.

Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020 jest strategicznym dokumentem, opisującym cele i sposoby rozwoju warszawskiej edukacji. Zgodnie z nim Warszawa ma być miastem, w którym m.in.: rozwijane są kompetencje kluczowe uczniów, wzmacniane kompetencje społeczne i obywatelskie oraz samorządność młodzieżowa.

W ramach projektu *Warszawska karta samorządów uczniowskich* tworzona jest przestrzeń do działania i podejmowania aktywności przez samorządy uczniowskie z warszawskich szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Przygotowana publikacja jest efektem prac przedstawicieli społeczności uczniowskich oraz kadr pedagogicznych przy udziale przedstawicieli Biura Edukacji oraz Centrum Komunikacji Społecznej. Blisko 100 uczniów oraz nauczycieli z kilkudziesięciu warszawskich gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, podczas spotkań warsztatowych podzieliło się swoimi doświadczeniami, spostrzeżeniami i potrzebami związanymi z funkcjonowaniem samorządów uczniowskich. Dzięki temu wypracowały one „Standardy działania samorządów uczniowskich” oraz „narzędziowniki”, czyli zebrane dobre praktyki i narzędzia, które mogą być pomocne dla uczniów oraz kadry pedagogicznej przy wzmacnianiu samorządności uczniowskiej.

Członkiem samorządu uczniowskiego zostaje się automatycznie w chwili przyjęcia do szkoły, a przestaje – w momencie, gdy szkołę się opuszcza. Samorząd nadaje szkole charakter instytucji demokratycznej, obywatelskiej, równej dla każdego młodego człowieka. Dzięki niemu każdy uczeń może poczuć się częścią wspólnoty odpowiedzialnej za szkołę. Partnerskie relacje między uczniami, nauczycielami i dyrekcją oraz personelem szkoły tworzą warunki sprzyjające rozwojowi aktywnego, odpowiedzialnego i obywatelskiego społeczeństwa.

Publikacja ta ma być inspiracją i bodźcem do tworzenia szkoły, która będzie przestrzenią współdecydowania i podejmowania przez młodzież odpowiedzialności za swoje najbliższe otoczenie. Pamiętajmy: **Samorząd uczniowski tworzą wszyscy uczniowie szkoły lub placówki!**

1 Zarządzenie nr 87/2016 Prezydent m.st. Warszawy z 28 stycznia 2016 r.

2 Załącznik do Uchwały Nr LXIII/1751/2013 Rady m.st. Warszawy z dnia 29 sierpnia 2013 r. „Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2010”, cele: 1.1.2, 1.1.4

Podstawy prawne samorządności uczniowskiej

Rozwój postaw obywatelskich, nabywanie kompetencji społecznych i nauka zasad demokratycznych takich jak państwo prawa, pomocniczość, podmiotowość to podstawowe założenia wychowania młodego człowieka zgodne z Zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie³.

Z kolei Ministerstwo Edukacji zwraca uwagę na kompetencje społeczne związane ze współpracą i byciem częścią zespołu. W Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej zapisane jest: „Duże znaczenie dla rozwoju młodego człowieka oraz jego sukcesów w dorosłym życiu ma nabywanie kompetencji społecznych takich jak komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach zespołowych lub indywidualnych oraz organizacja i zarządzanie projektami”⁴.

To właśnie działania podejmowane w ramach samorządu uczniowskiego dają uczniom możliwość odkrywania i realizowania pasji oraz zainteresowań. Zachęcają do nabywania nowych umiejętności oraz poszerzania wiedzy na temat otaczającego świata.

Od 1 września 2017 roku obowiązuje Ustawa Prawo oświatowe, która określa ramy prawne dotyczące funkcjonowania samorządów uczniowskich, w jej wstępie czytamy:

„Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności”⁵.

3 Zalecenie parlamentu europejskiego i rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE).

4 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

5 Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59 i 949)

Artykułem, który wskazuje ramy działania samorządów uczniowskich jest art. 85 Ustawy Prawo oświatowe.

Art. 85.

1. W szkole i placówce działa samorząd uczniowski, zwany dalej „samorządem”.
2. Samorząd tworzą wszyscy uczniowie szkoły lub placówki.
3. Zasady wybierania i działania organów samorządu określa regulamin uchwalany przez ogół uczniów w głosowaniu równym, tajnym i powszechnym. Organy samorządu są jedynymi reprezentantami ogółu uczniów.
4. Regulamin samorządu nie może być sprzeczny ze statutem szkoły lub placówki.
5. Samorząd może przedstawiać radzie szkoły lub placówki, radzie pedagogicznej oraz dyrektorowi wnioski i opinie we wszystkich sprawach szkoły lub placówki, w szczególności dotyczących realizacji podstawowych praw uczniów, takich jak:
 - 1) prawo do zapoznawania się z programem nauczania, z jego treścią, celem i stawianymi wymaganiami;
 - 2) prawo do jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu;
 - 3) prawo do organizacji życia szkolnego, umożliwiające zachowanie właściwych proporcji między wysiłkiem szkolnym a możliwością rozwijania i zaspokajania własnych zainteresowań;
 - 4) prawo redagowania i wydawania gazety szkolnej;
 - 5) prawo organizowania działalności kulturalnej, oświatowej, sportowej oraz rozrywkowej zgodnie z własnymi potrzebami i możliwościami organizacyjnymi w porozumieniu z dyrektorem;
 - 6) prawo wyboru nauczyciela pełniącego rolę opiekuna samorządu.
6. Samorząd w porozumieniu z dyrektorem szkoły lub placówki może podejmować działania z zakresu wolontariatu.
7. Samorząd może ze swojego składu wyłonić radę wolontariatu.
8. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, typy szkół i placówek, w których nie tworzy się samorządu uczniowskiego ze względu na konieczność stosowania w szkole lub placówce specjalnej organizacji nauki i metod pracy, a także ze względów wychowawczych, opiekuńczych i resocjalizacyjnych.

Oznacza to, że w każdej szkole istnieje samorząd uczniowski, a sposób jego organizacji zależy od wewnętrznych ustaleń całej społeczności szkolnej. Ustalenia te powinny być spisane w statucie szkoły, który jest dokumentem regulującym funkcjonowanie danej placówki, uchwalanym przez władze szkoły. Rozwinięciem zapisów statutu powinien być regulamin samorządu uczniowskiego.

Jak w praktyce powinien działać samorząd uczniowski (SU), aby był narzędziem rozwijania kompetencji obywatelskich?

Każda szkoła ma swoją specyfikę zależną od uczniów, kadry pedagogicznej, historii i tradycji oraz otoczenia. Właśnie te czynniki tworzą tożsamość społeczności szkolonej i odpowiadają na potrzeby konkretnych uczniów i nauczycieli. Uczestnicy spotkań dotyczących *Warszawskiej karty samorządów uczniowskich* w ramach pracy nad wizją szkoły idealnej, w której możliwie najlepiej rozwija się samorządność uczniowska, wskazali ważne aspekty budowania i działania samorządu uczniowskiego.

Samorządna szkoła to taka, w której:

- ✓ Odbywa się współpraca wszystkich organów szkolnych tj. prowadzony jest dialog pomiędzy uczniami, nauczycielami, dyrekcją oraz rodzicami. Prowadzone są konsultacje, a podejmowanie decyzji dotyczących funkcjonowania szkoły odbywa się wspólnie. Budowane jest wzajemne zaufanie, zrozumienie, szacunek i partnerstwo.
- ✓ Organizowane są debaty szkolne na temat problemów i potrzeb uczniów; wykorzystywane są różnorodne formy zbierania opinii, konsultowania kierunków i sposobu działań szkoły.
- ✓ Realizowane są działania, projekty, wydarzenia wpływające na podniesienie jakości funkcjonowania szkoły i sprzyjające wszechstronnemu rozwojowi każdego ucznia.
- ✓ Angażuje się wszystkich uczniów, niezależnie od wyników w nauce czy zachowania. Głos każdego członka samorządu uczniowskiego jest tak samo znaczący i potrzebny. Dzięki zaangażowaniu w działania na rzecz szkoły może on odkryć swoje pasje, poszerzyć umiejętności i odnaleźć obszar, w którym będzie chciał się doskonalić.

7 filarów działania samorządu uczniowskiego zgodnie z *Warszawską kartą samorządów uczniowskich*

Wypracowane filary są rozwinięciem wizji samorządnej szkoły. Dbając o jak najlepsze ich realizowanie można stworzyć szkołę, która będzie przestrzenią współodpowiedzialności.

I. REGULAMIN SU

Samorząd uczniowski działa na podstawie przyjętego regulaminu.

SU uchwała regulamin określający jego funkcjonowanie. Regulamin SU nie może stać w sprzeczności ze statutem szkoły oraz obowiązującymi przepisami prawa określającymi zakres działania i kompetencje SU.

II. STRUKTURA SU I WYBORY PRZEDSTAWICIELI

Samorząd uczniowski ma swoją strukturę organizacyjną odzwierciedlającą wielkość i możliwości placówki, organizuje demokratyczne wybory umożliwiające powołanie odpowiednich organów.

SU w każdej placówce ma określoną strukturę działania sprzyjającą najefektowniejшему wzmocnieniu samorządności uczniów. Niezależnie od struktury, w szkole odbywają się demokratyczne wybory do organów SU.

III. PLAN DZIAŁANIA SU

Samorząd jest aktywny i zaangażowany, działa według przygotowanego planu odpowiadając na potrzeby społeczności szkolnej.

Działania samorządu poprzedzone są konsultacjami, odpowiadają na bieżące potrzeby i służą wzmocnieniu społeczności szkolnej i rozwojowi jej członków. Powinny być one spisane w planie działania SU oraz na bieżąco upowszechniane i udostępniane wszystkim zainteresowanym osobom.

IV. KONSULTOWANIE I PROMOWANIE DZIAŁAŃ

Przedstawiciele samorządu uczniowskiego konsultują swoje działania, informują o nich publicznie i dbają o odpowiedni przepływ informacji między uczniami, a kadrą szkoły, personelem i rodzicami.

Działania samorządu uczniowskiego są jawne, czyli łatwo dostępne wszystkim zainteresowanym, odpowiadają na potrzeby szkoły, podlegają konsultacji.

V. RZECZNICTWO PRAW UCZNIA

Samorząd stoi na straży respektowania praw ucznia.

SU dba o przestrzeganie praw ucznia. Może to robić samodzielnie lub zadbać o powołanie szkolnego rzecznika praw ucznia.

VI. OPIEKUN SU

Samorząd ma opiekuna, który wspiera uczniów w działaniu, umożliwiając im podejmowanie aktywności na rzecz szkoły.

Opiekun powinien wspierać uczniów w realizacji ich pomysłów, projektów i inicjatyw dbając przy tym o samodzielność ich działania. Służy pomocną, wiedzą i doświadczeniem oraz czuwa nad kontaktami uczniów z gronem pedagogicznym i dyrekcją

VII. WSPÓŁPRACA DYREKCJI, NAUCZYCIELI I RODZICÓW; RADA SZKOŁY

Dyrekcja, nauczyciele oraz rodzice wspierają samorządność uczniowską.

Dorośli tworzą przestrzeń do dialogu i partnerstwa, sprzyjającą działaniom uczniów. Wspierają ich decyzje i pomagają realizować działania, kreując mechanizmy wzmacniające samorządność uczniowską. Informują o prawach ucznia i możliwościach angażowania się w życie szkoły.

I. REGULAMIN SU

Samorząd uczniowski działa na podstawie przyjętego regulaminu.

Zgodnie z Ustawą Prawo oświatowe, w każdej placówce powinien zostać przyjęty regulamin, który określa zasady wybierania i działania organów samorządu. Regulamin uchwalany jest przez ogół uczniów w głosowaniu równym, tajnym i powszechnym. Nie może być on sprzeczny ze statutem szkoły.

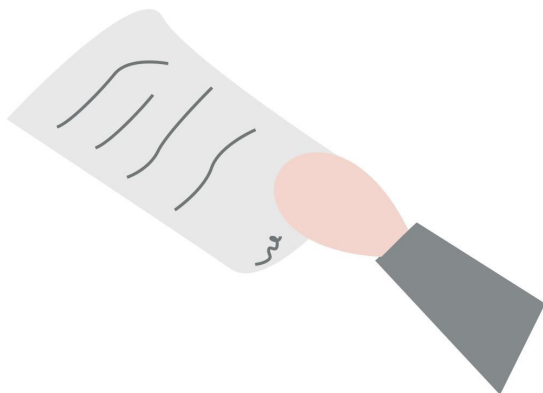
Warto zadbać, aby w regulaminie samorządu uczniowskiego zawarte były następujące kwestie:

- ✓ Określenie pełnej nazwy samorządu z uwzględnieniem nazwy szkoły oraz adresu szkoły.
- ✓ Struktura działania samorządu uczniowskiego – określone organy i ich kompetencje.
- ✓ Czas trwania kadencji przedstawicieli samorządu i jego organów.
- ✓ Informacje nt. kandydowania do organów SU – sposób zgłaszania kandydatur, przebieg kampanii wyborczej.
- ✓ Ordynacja wyborcza, czyli zasady przeprowadzania wyborów z uwzględnieniem informacji na temat komisji wyborczej i przebiegu głosowania i liczenia głosów.
- ✓ Zasady przeprowadzania ewentualnych wyborów uzupełniających.
- ✓ Zadania opiekuna samorządu uczniowskiego oraz informacje na temat zasad i sposobu jego wyborów.
- ✓ Ramy działania samorządu uczniowskiego – zadania, informacje dotyczące planowania pracy SU itp.
- ✓ Informacje na temat rzecznika praw ucznia.
- ✓ Informacje dotyczące sposobów komunikowania się wybranych przedstawicieli SU ze społecznością szkolną, w tym z gronem pedagogicznym, oraz zasady konsultowania działań ze wszystkimi członkami samorządu
- ✓ Informacje na temat działania rady szkoły, jeśli jest powołana.
- ✓ Procedura zmiany regulaminu.

Dobrze, aby regulamin był dostępny dla każdego. Można go udostępnić w następujący sposób:

- ✓ w sekretariacie szkoły w wersji wydrukowanej do wglądu;
- ✓ wywieszony na szkolnej tablicy ogłoszeń;
- ✓ wywieszony na tablicy samorządu uczniowskiego;
- ✓ wywiesić w każdej sali lekcyjnej na tablicy ogłoszeń czy tablicy samorządu klasowego;
- ✓ udostępnić, z możliwością pobrania, na stronie internetowej szkoły;
- ✓ udostępnić, z możliwością pobrania, na stronie internetowej i Facebooku samorządu uczniowskiego.

Uczestnicy spotkań rekomendują poświęcenie jednych z pierwszych lekcji wychowawczych w nowym roku szkolnym na zapoznanie się ze statutem szkoły i regulaminami, w tym regulaminem samorządu uczniowskiego.

II. STRUKTURA SU I WYBORY PRZEDSTAWICIELI

Samorząd uczniowski ma swoją strukturę organizacyjną odzwierciedlającą wielkość i możliwości placówki, organizuje demokratyczne wybory umożliwiające powołanie odpowiednich organów.

Oznacza to, że nie ma jednego idealnego modelu organizacji samorządu uczniowskiego. Powinien on przybierać strukturę adekwatną do wielkości placówki i liczby uczniów. Najważniejsze jest, żeby umożliwiał on demokratyczne podejmowanie decyzji przez całą społeczność uczniowską. Mówiąc „samorząd uczniowski”, powinno się mieć na myśli wszystkich uczniów szkoły, a organy przedstawicielskie mogą mieć swoją nazwę zgodną z ordynacją wyborczą. Pojęcia organy przedstawicielskie, przedstawiciele, reprezentanci lub władza są pojęciami tożsamymi i mogą być używane zamiennie.

Często używane nazwy szkolnych organów przedstawicielskich to:

- ✓ władze SU
- ✓ zarząd SU
- ✓ parlament SU
- ✓ rada SU
- ✓ prezydium SU
- ✓ trójka szkolna

W różnych szkołach nazwy te określają często inne organy i są im przypisane inne kompetencje. Mimo różnic w sposobie określania władz samorządu, we wszystkich szkołach wybierany jest **Przewodniczący szkoły** oraz wybierani są **przedstawiciele klas** (przewodniczący klasy czy trójka klasowa).

Wybory przedstawicieli samorządu uczniowskiego powinny być zorganizowane w taki sposób, by każdy uczeń mógł wziąć udział w głosowaniu. Kandydaci na przedstawicieli SU powinni zgłaszać się z własnej woli. Każdy z uczniów powinien mieć prawo kandydować do władz SU (wyjątkiem są osoby pozbawione praw ucznia). Wyniki wyborów, które zostały przeprowadzone zgodnie z procedurą nie powinny podlegać odwołaniu.

Uczestnicy spotkań spisali rekomendacje dotyczące zasad organizowania wyborów przedstawicieli SU. Wynikają one z Ustawy Prawo oświatowe oraz doświadczeń organizowania wyborów w różnych warszawskich szkołach.

Zasady organizowania wyborów przedstawicieli samorządu uczniowskiego:

- ✓ Wybory przedstawicieli samorządu uczniowskiego organizowane są w sposób demokratyczny. Powinny być:
 - **powszechne** – czynne prawo wyborcze posiadają wszyscy uczniowie szkoły,
 - **równe** – głos każdego ucznia jest tak samo ważny,
 - **bezpośrednie** – każda osoba głosuje samodzielnie i osobiście,
 - **większościowe** – wygrywa kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów. W przypadku ordynacji partyjnej – partia, która otrzymała największą liczbę głosów,
 - **tajne** – przeprowadzone podczas tajnego głosowania, które zapewnia dobrowolność i anonimowość głosowania.
- ✓ Bierne prawo wyborcze, czyli prawo do kandydowania, powinni posiadać wszyscy uczniowie szkoły. Szczególne przypadki odebrania biernego prawa wyborczego (zawieszenie w prawach ucznia) powinien określać statut szkoły i/lub regulamin samorządu uczniowskiego.
- ✓ Szczegółowe zasady kandydowania określa regulamin SU. Ordynacja wyborcza powinna uwzględniać m.in. zasady zgłaszania kandydatów, sposób powoływania komisji wyborczej i zakres jej obowiązków, termin organizacji wyborów, możliwość prowadzenia kampanii wyborczej, sposób przeprowadzenia wyborów, ogłoszenia wyników oraz tryb odwoławczy w związku z naruszeniem procedury wyborczej.
- ✓ Przygotowanie wyborów, nadzór nad przebiegiem wyborów, liczenie głosów i ogłaszanie wyników leży w kompetencjach komisji wyborczej, w skład której wchodzi uczniowie niekandydujący w wyborach. Praca komisji powinna być wolna od wpływu uczniów niebędących w komisji oraz od grona pedagogicznego.
- ✓ Przed organizacją wyborów do władz SU, zaleca się zorganizować debatę wyborczą, w której kandydaci będą mogli przedstawić swoje programy wyborcze oraz odpowiedzieć na pytania uczniów. Nad właściwym przebiegiem debaty czuwa obecny opiekun SU. Kandydaci powinni zadbać o odpowiednie poinformowanie społeczności szkolnej o swojej kandydaturze prowadząc kampanie informacyjne.
- ✓ W sytuacji, gdy szkoła funkcjonuje w dwóch budynkach, wybiera się odpowiednią liczbę przedstawicieli SU oraz opiekuna SU w każdym budynku. Szczegóły wyboru przedstawicieli SU określa regulamin SU.
- ✓ Zaleca się ustalenie i zapisanie w regulaminie SU okresu przejściowego, w którym ustępujący przedstawiciele SU wprowadzają nowych członków w obowiązki.

III. PLAN DZIAŁANIA SU

Samorząd jest aktywny i zaangażowany, działa wg przygotowanego planu odpowiadając na potrzeby społeczności szkolnej.

Samorząd uczniowski powinien czynnie działać przez cały rok współorganizując życie szkoły. Angażowanie się w projekty szkolne daje uczniom możliwość rozwijania pasji, zainteresowań i nabywania umiejętności oraz kompetencji, które będą przydatne w dorosłym życiu. Podczas współorganizowania różnych działań młodzi ludzie odkrywają swoje talenty i wybierają ścieżkę kariery zawodowej. Struktura SU powinna dawać możliwość angażowania się każdej chętnej osobie, a przedstawiciele SU powinni być otwarci na propozycje przekazywane przez wszystkich uczniów. Zadaniem kadry pedagogicznej jest stworzenie takich warunków działania samorządu uczniowskiego, aby młodzi ludzie mogli swobodnie podejmować się działań pozalekcyjnych, tak aby równowaga między nauką podczas lekcji, a aktywnościami poza nimi była zachowana. Pomocne w planowaniu aktywności SU jest spisanie rocznego planu działania samorządu. Może on być np. w formie tabeli, w której podane będą informacje: co to za działanie, kiedy jest planowane, kto za nie odpowiada lub kto koordynuje.

Przykładowe założenie aktywności SU zaczerpnięte z warszawskich szkół:

- ✓ Przedstawiciele SU przez cały okres sprawowania urzędu **organizują zbiórkę pomysłów** dotyczących aktywności uczniowskich na dany rok szkolny, wykorzystując dostosowane do potrzeb i możliwości uczniów formy zbierania informacji np. ankieta, skrzynka pomysłów.
- ✓ Przedstawiciele SU, biorąc pod uwagę zgłaszane im pomysły, przygotowują **plan pracy samorządu uczniowskiego** na dany rok szkolny (lub czas trwania kadencji) oraz plan wydatków i możliwości ich sfinansowania. Po zatwierdzeniu planu przez dyrektora reprezentanci SU wraz z uczniami i pracownikami szkoły realizują zaplanowane działania.
- ✓ Plan pracy SU powinien zostać umieszczony w miejscu do którego każdy zainteresowany może mieć dostęp (strona internetowa, tablica ogłoszeń itp.). Ewentualne zmiany w planie pracy wprowadzone są po **konsultacjach ze społecznością szkolną** na zasadach określonych w regulaminie SU i zatwierdzeniu ich przez dyrekcję.
- ✓ Przedstawiciele SU powinni **sporządzać sprawozdania z działalności** w okresie swojej kadencji. Dokument ten muszą przekazać dyrekcji, opiekunowi SU oraz radzie szkoły jeśli takowa została powołana. Powinni go także upowszechnić wśród uczniów i kadry pedagogicznej poprzez wykorzystanie środków komunikacji przyjętych w danej szkole (np. strona internetowa, gazetka ścienna).
- ✓ Dyrekcja umożliwia SU organizację działań i projektów uczniów, zgodnie z planem pracy SU. Udostępnia również przedstawicielom SU **pomieszczenie**, w którym mogą prowadzić swoją działalność, a także przygotowywać się do planowanych działań, przechowywać swoją dokumentację oraz wypracowane materiały.

Samorząd uczniowski powinien współdecydować o funkcjonowaniu szkoły tj. zgodnie z Ustawą Prawo oświatowe ma prawo do:

- ✓ przedstawiania radzie pedagogicznej, dyrektorowi oraz jeśli jest powołana, to radzie szkoły, wniosków i opinii we wszystkich sprawach szkoły. Powinny dotyczyć one w szczególności następujących **praw uczniów**:
 - prawo do zapoznania się z programem nauczania, z jego treścią, celami i stawianymi wymaganiami,
 - prawo do jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu,
 - prawo do organizacji życia szkolnego,
 - prawo redagowania i wydawania gazety szkolnej,
 - prawo organizowania działalności kulturalnej, oświatowej, sportowej oraz rozrywkowej;
- ✓ złożenia wniosku o powołanie **rady szkoły** (szczegóły – strona 23);
- ✓ powołania **rady wolontariatu**, której zadaniem będzie przygotowanie i organizowanie akcji charytatywnych oraz podejmowanie działań z zakresu wolontariatu.

Z powyższych praw wynika, że samorząd, za zgodą dyrektora, może m.in.:

- ✓ współdecydować o zagospodarowaniu przestrzeni szkolnej, zakupie nowych książek do biblioteki, menu w szkolnej stołówce i innych kwestiach wpływających na jakość funkcjonowania uczniów w szkole;
- ✓ współorganizować w szkole działalności kulturalnej, oświatowej, sportowej oraz rozrywkowej poprzez organizację m.in.: dyskotek, pikników, koncertów, festiwali, festynów, dni tematycznych, sportowych turniejów między klasami, wyjazdów integracyjnych na poziomie klas, zbiórek elektrośmieci;
- ✓ konsultować zamiar ustanowienia przez dyrekcję dodatkowych dni wolnych od zajęć;
- ✓ wnioskować razem z radą pedagogiczną i radą rodziców do organu prowadzącego o nadanie szkole imienia;
- ✓ uczestniczyć w pracach komisji, którą powołuje dyrektor w sytuacji stwierdzenia, że semestralna lub roczna ocena przedmiotowa lub ocena z zachowania została ustalona niezgodnie z przepisami prawa;
- ✓ wydawać opinie w sprawie nagród szkolnych dla uczniów i nauczycieli;
- ✓ wyrażać opinie w sprawie zamiaru skreślenia przez dyrekcję ucznia z listy uczniów;
- ✓ wyrażać opinie na temat zamiaru wprowadzenia przez dyrekcję, za zgodą rady rodziców i rady pedagogicznej, mundurków oraz opiniowania ich wzoru.

Pomocne w ustaleniu tych wszystkich zadań i aktywności będą spotkania dotyczących działalności SU z dyrekcją szkoły. Warto umówić się z dyrekcją na takie spotkania – albo regularne, albo wynikające z danej potrzeby. Ponieważ ew. wnioski i opinie muszą być przedstawione dyrekcji, radzie pedagogicznej, radzie szkoły, samorząd powinien zadbać o wyznaczenie terminu spotkań z wyprzedzeniem, aby uczestnicy mieli czas na jego zaplanowanie i przygotowanie się do niego.

IV. KONSULTOWANIE I PROMOWANIE DZIAŁAŃ

Przedstawiciele samorządu uczniowskiego konsultują swoje działania, informują o nich publicznie i dbają o odpowiedni przepływ informacji między uczniami, a kadrami szkoły, personelem i rodzicami.

Działania na rzecz szkoły są najefektywniejsze jeśli wynikają z realnych potrzeb i chęci oraz łączą się z możliwościami uczniów i kadry szkoły. Przedstawiciele SU zostali wybrani, aby reprezentować głos ogółu uczniów, więc zobowiązani są do zbierania opinii i konsultowania działań z całą społecznością szkolną. Konsultować i zbierać opinie można na różne sposoby, w zależności od wielkości placówki oraz jej możliwości organizacyjnych i finansowych. Ważne jest, aby każdy w łatwy sposób mógł skontaktować się z przedstawicielami SU. Dobrze jest stworzyć skrzynkę mailową samorządu, aby zbierane materiały były w łatwy sposób przekazywane wszystkim przedstawicielom SU. Istnieje kilka podstawowych narzędzi komunikacji, które warto, by były wykorzystywane przez organy przedstawicielskie we wszystkich szkołach.

Tablica samorządu uczniowskiego, gdzie umieszczane są najważniejsze informacje dotyczące działania i władz SU:

- ✓ struktura SU oraz dane umożliwiające kontakt z jego władzami (imię nazwisko, klasa, e-mail, opcjonalnie numer telefonu) oraz ich zdjęcia – tak łatwiej będzie rozpoznać osoby, do których można się zwrócić;
- ✓ ramowy plan działania samorządu uczniowskiego;
- ✓ informacje o stronie internetowej, Facebooku, czy kanale na Youtube;
- ✓ informacje o godzinach i miejscu dyżurów przedstawicieli SU;
- ✓ kontakt do opiekuna SU.

Strona internetowa lub fanpage, czyli przestrzeń w sieci gdzie samorząd może promować swoje działania, zbierać opinie i zachęcać do aktywności. Dzięki korzystaniu z takiej przestrzeni online wiedza i doświadczenie samorządu uczniowskiego będą w łatwy sposób przekazywane szerszej grupie odbiorców. Facebook stwarza też możliwość tworzenia grup tematycznych i przekazywania na bieżąco informacji członkom grup. Trzeba jednak pamiętać o tym, że nie każdy może korzystać z takiego narzędzia i nie każdy może chcieć wyrazić zgodę na umieszczenie zdjęć czy filmików z jego wizerunkiem.

Skrzynka pomysłów, do której uczniowie, nauczyciele i rodzice będą mogli wrzucać kartki z propozycjami działań na rzecz szkoły. Taką skrzynkę warto postawić w widocznym miejscu (przy tablicy samorządu lub sekretariacie). Każda chętna osoba, w dowolnym momencie będzie mogła podzielić się swoim pomysłem anonimowo. Przedstawiciele SU powinni systematycznie wyjmować kartki z pomysłami i omawiać je na spotkaniach, a następnie jeśli to możliwe – realizować. Dzięki takiemu rozwiązaniu w łatwy sposób możliwe będzie systematyczne podejmowanie działań, które wynikają z realnych potrzeb uczniów.

Poza zbieraniem pomysłów warto zbierać opinie na temat pomysłów i projektów. Zdarza się, że niektóre pomysły zgłoszone przez jednego ucznia nie będą miały poparcia w szerszym gronie. Aby to zweryfikować warto korzystać z **narzędzi zbierających opinie**:

- ✓ ankieta w wersji papierowej;
- ✓ ankieta online (np. na Facebooku);
- ✓ mailowe zbieranie opinii;
- ✓ głosowanie na projekty i pomysły – można przeprowadzić głosowanie w wersji papierowej lub elektronicznej;
- ✓ debaty, podczas których uczniowie będą dyskutować o priorytetach ich działań, potrzebach i możliwościach;
- ✓ plakat/ściana opinii, czyli przestrzeń w której każdy uczeń może wyrazić swoje zdanie – wystarczy trochę szarego papieru i długopisy, albo kawałek wolnej tablicy korkowej.

Przedstawiciele SU mogą promować swoje działania poprzez **radiowęzeł, szkolne ekrany informacyjne, gazetkę szkolną czy kanał na Youtube**, poprzez który informują o podejmowanych działaniach. Przynajmniej warto jednak postawić na **bezpośrednie spotkania z uczniami i kadrami pedagogicznymi**. Mogą być one organizowane systematycznie albo według potrzeb np. cotygodniowe dyżury czy wyznaczone godziny/przerwy konsultacyjne. Zależy to od ilości podejmowanych działań oraz struktury działania samorządu uczniowskiego. Szczególnie na początku kadencji warto zadbać o przedstawienie się całej społeczności szkolnej.

Warto również pamiętać, że szkoła to nie tylko uczniowie, dyrekcja i nauczyciele – to również personel szkoły, który odpowiada za obsługę i organizację życia szkolnego. Należy informować te osoby o planowanych działaniach, aby mogły włączyć się w pomoc przy ich realizacji.

V. RZECZNICTWO PRAW UCZNIA

Samorząd stoi na straży respektowania praw ucznia.

Samorząd powinien czuwać nad przestrzeganiem praw ucznia. Wybrani przedstawiciele szczególną uwagę powinni przykładają do respektowania praw i obowiązków uczniów. W obszarze ich zadań jest tworzenie wniosków i opinii we wszystkich sprawach szkoły lub placówki, w szczególności dotyczących realizacji podstawowych praw uczniów oraz przestrzegania zasad funkcjonowania uczniów w placówce. Działania takie mogą być prowadzone w różnorodny sposób. Jedną z możliwości jest powołanie **rzecznika praw ucznia**. Takim rzecznikiem może zostać nauczyciel, uczeń, rodzic lub organ kolegialny (wieloosobowy), w którego skład wchodzi zarówno nauczyciel, uczeń, jak i rodzic.

Wskazówki dotyczące wyboru rzecznika praw ucznia i zakres jego działania:

- ✓ Rzecznik powinien być wybierany w sposób demokratyczny. Szczegółowe zasady wyboru rzecznika praw ucznia powinny być określone w statucie szkoły i/lub w regulaminie SU. Szczególną uwagę powinno zwrócić się na kadencyjność rzecznika, aby uczniowie mieli możliwość wybrania osoby, która tę funkcję pełni. Zalecane jest wybieranie rzecznika raz na rok szkolny.
- ✓ Rzecznik powinien posiadać wiedzę na temat praw ucznia i aktów prawnych, w których są one zawarte.
- ✓ Zadaniem rzecznika jest rozpowszechnianie wiedzy na temat praw ucznia oraz podejmowanie interwencji w razie konieczności.
- ✓ Rzecznik powinien działać mając na uwadze poczucie bezpieczeństwa uczniów oraz w oparciu o zasadę poufności, czyli nieujawnianie danych osobowych uczniów, którzy się do niego zgłaszają z prośbą o wsparcie.
- ✓ Rzecznik powinien działać zgodnie z ustaloną i znaną społeczności szkolnej procedurą.
- ✓ Forma kontaktu z rzecznikiem powinna być dostosowana do potrzeb uczniów, a informacje o jego dostępności i działaniach powinny być umieszczone na tablicy informacyjnej szkoły oraz stronie internetowej. Warto zadbać o to, aby rzecznik miał godziny dyżurów, podczas których uczniowie będą mogli z nim konsultować interesujące ich kwestie oraz aby możliwy był z nim kontakt mailowy i/lub telefoniczny.
- ✓ Dyrekcja oraz grono pedagogiczne powinny uwzględniać stanowisko rzecznika podczas podejmowania decyzji dotyczących praw uczniów.

VI. OPIEKUN SU

Samorząd ma opiekuna, który wspiera uczniów w działaniu, umożliwiając im podejmowanie aktywności na rzecz szkoły.

Opiekun samorządu uczniowskiego udziela potrzebnej pomocy, motywuje i wspiera uczniów. Jego rolą nie jest wyręczanie uczniów czy narzucanie im swojego zdania, a dążenie do możliwie największej efektywności, samodzielności i niezależności samorządu uczniowskiego. Zgodnie z ustawą opiekunem powinien być nauczyciel wybrany przez uczniów. Ważne jest, aby nauczyciel chciał pełnić swoją rolę i wspierać uczniów w działaniu. Bez tego komponentu ani uczniowie ani nauczyciel nie będą czuli się komfortowo.

Rola i działania opiekuna wskazane przez uczestników spotkań:

- ✓ **Wspieranie** uczniów w ich działaniu na rzecz społeczności szkolnej, dążenie do samodzielności i niezależności SU.
- ✓ **Motywowanie** do działania i podejmowania inicjatyw przez uczniów.
- ✓ **Edukowanie i informowanie** na temat działań samorządu uczniowskiego i możliwości zaangażowania się uczniów w życie szkoły.
- ✓ **Promowanie działań** SU w gronie kadry pedagogicznej i rodziców.
- ✓ **Pomoc merytoryczna** organom przedstawicielskim SU w działaniu na rzecz społeczności szkolnej.
- ✓ **Budowanie przestrzeni do dialogu** między uczniami a kadrami pedagogicznymi, w tym dyrekcją szkoły.

Wskazówki dotyczące wyboru opiekuna:

- ✓ Kandydatem na opiekuna może zostać dobrowolnie każda osoba z kadry pedagogicznej szkoły.
- ✓ Szczegółowe zasady wyboru opiekuna powinny być ujęte w regulaminie samorządu uczniowskiego.
- ✓ Opiekun powinien być wybrany przez samorząd uczniowski – jeśli to możliwe przez wszystkich uczniów, jeśli nie – przynajmniej przez przedstawicieli samorządu uczniowskiego w wyborach demokratycznych.
- ✓ Możliwe jest, za zgodą dyrekcji szkoły, że kilku nauczycieli będzie pełniło rolę opiekuna SU. Ważne jest, aby wtedy jasno określić zakres ich obowiązków.
- ✓ SU ma możliwość odwołania opiekuna w sytuacji, gdy opiekun m.in. nie współpracuje z SU. Szczegółowy sposób odwoływania opiekuna określa regulamin SU.

VII. WSPÓŁPRACA DYREKCJI, NAUCZYCIELI I RODZICÓW; RADA SZKOŁY

Dyrekcja, nauczyciele oraz rodzice wspierają samorządność uczniowską.

Młodzi ludzie będą chętniej działać, jeśli będą wspierani przez dorosłych. Dobrze jest tak ułożyć współpracę rady pedagogicznej i rady rodziców z samorządem uczniowskim, aby ten działał możliwie najefektywniej. Ważne jest wspieranie uczniów w poszukiwaniu rozwiązań, a nie wyręczanie. Wystarczy na początku współpracy z nowymi przedstawicielami SU uzgodnić zasady komunikacji i możliwości działania, a następnie być otwartym na ich pomysły. Warto dążyć do osiągnięcia najwyższego szczebla drabiny uczestnictwa młodzieży.

Drabina uczestnictwa - model partycypacji Rogera A. Harta

Działanie **rady rodziców** również określa Ustawa Prawo oświatowe. Zgodnie z nią rada rodziców ma duże możliwości wspierania działalności szkoły.

Art. 84.

1. Rada rodziców może występować do dyrektora i innych organów szkoły lub placówki, organu prowadzącego szkołę lub placówkę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły lub placówki.
2. Do kompetencji rady rodziców, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4, należy:
 - 1) uchwalanie w porozumieniu z radą pedagogiczną programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26;
 - 2) opiniowanie programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 56 ust. 2;
 - 3) opiniowanie projektu planu finansowego składanego przez dyrektora szkoły.
3. Jeżeli rada rodziców w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia roku szkolnego nie uzyska porozumienia z radą pedagogiczną w sprawie programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26, program ten ustala dyrektor szkoły lub placówki w uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny. Program ustalony przez dyrektora szkoły lub placówki obowiązuje do czasu uchwalenia programu przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną.
4. W szkołach i placówkach, w których nie tworzy się rad rodziców, program wychowawczo-profilaktyczny szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26, uchwała rada pedagogiczna.
5. W szkołach i placówkach publicznych prowadzonych przez osoby prawne inne niż jednostki samorządu terytorialnego lub przez osoby fizyczne oraz w szkołach i placówkach niepublicznych program wychowawczo-profilaktyczny szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26, ustala organ wskazany w statucie szkoły lub placówki.
6. W celu wspierania działalności statutowej szkoły lub placówki, rada rodziców może gromadzić fundusze z dobrowolnych składek rodziców oraz innych źródeł. Zasady wydatkowania funduszy rady rodziców określa regulamin, o którym mowa w art. 83 ust. 4.
7. Fundusze, o których mowa w ust. 6, mogą być przechowywane na odrębnym rachunku bankowym rady rodziców. Do założenia i likwidacji tego rachunku bankowego oraz dysponowania funduszami na tym rachunku są uprawnione osoby posiadające pisemne upoważnienie udzielone przez radę rodziców.

Organem, który może ułatwić współpracę uczniów, nauczycieli i rodziców jest **rada szkoły**. Zgodnie z Ustawą Prawo oświatowe rada szkoły powinna działać w następujący sposób.

Art. 81.

1. W skład rady szkoły lub placówki wchodzi, z zastrzeżeniem ust. 2–4, w równej liczbie:

- 1) nauczyciele wybrani przez ogół nauczycieli;
- 2) rodzice wybrani przez ogół rodziców;
- 3) uczniowie wybrani przez ogół uczniów.

2. W skład rady szkoły lub placówki nie wchodzi uczniowie przedszkoli, uczniowie klas I–IV szkół podstawowych, z wyłączeniem szkół dla dorosłych, a także uczniowie szkół specjalnych i placówek dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, znacznym lub głębokim oraz uczniowie szkół i placówek określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 85 ust. 8.

3. W szkole podstawowej dla dzieci i młodzieży udział uczniów klasy V i VI w radzie szkoły nie jest obowiązkowy.

4. W szkołach i placówkach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 83 ust. 6 udział rodziców w radzie szkoły lub placówki nie jest obowiązkowy.

5. Rada powinna liczyć co najmniej 6 osób.

6. Tryb wyboru członków rady szkoły lub placówki określa statut szkoły lub placówki. Statut szkoły lub placówki może przewidywać rozszerzenie składu rady o inne osoby niż wymienione w ust. 1. Dziennik Ustaw – 40 – Poz. 59

7. Kadencja rady szkoły lub placówki trwa 3 lata. Statut szkoły lub placówki może dopuszczać dokonywanie corocznej zmiany 1/3 składu rady.

8. Rada szkoły lub placówki uchwała regulamin swojej działalności oraz wybiera przewodniczącego. Zebrania rady są protokołowane.

9. W regulaminie, o którym mowa w ust. 8, mogą być określone rodzaje spraw, w których rozpatrywaniu nie biorą udziału przedstawiciele uczniów.

10. W posiedzeniach rady szkoły lub placówki może brać udział, z głosem doradczym, dyrektor szkoły lub placówki.

11. Do udziału w posiedzeniach rady szkoły lub placówki mogą być zapraszane przez przewodniczącego, za zgodą lub na wniosek rady, inne osoby z głosem doradczym.

12. Rady szkół lub placówek mogą porozumiewać się ze sobą, ustalając zasady i zakres współpracy.

13. Powstanie rady szkoły lub placówki organizuje dyrektor szkoły lub placówki z własnej inicjatywy albo na wniosek rady rodziców, a w przypadku szkół ponadpodstawowych także na wniosek samorządu uczniowskiego.

14. W szkołach artystycznych przepisy ust. 2–4 i 13 stosuje się odpowiednio.

Wspieranie i finansowanie działań samorządu uczniowskiego

Duża część z pomysłów uczniów nie wymaga specjalnych nakładów finansowych. Wystarczająco dobre chęci, zaangażowanie i przestrzeń szkolna. Jest jednak część projektów, których realizacja zależna jest od środków finansowych. Zgodnie z prawem samorząd uczniowski nie dysponuje własnymi środkami pieniężnymi. W ramach działania społeczności szkolnej możliwe są trzy drogi uzyskania wsparcia finansowego:

✓ Wsparcie dyrektora szkoły

Dyrektor planując budżet szkoły powinien uwzględnić zgłoszone mu z wyprzedzeniem potrzeby samorządu uczniowskiego. Rada rodziców i samorząd uczniowski opiniując plan finansowy szkoły powinny zwrócić na ten element szczególną uwagę.

✓ Wsparcie rady rodziców

Rada rodziców ma prawo i możliwość dysponowania własnymi środkami zgodnie z Ustawą Prawo oświatowe: „W celu wspierania działalności statutowej szkoły lub placówki, rada rodziców może gromadzić fundusze z dobrowolnych składek rodziców oraz innych źródeł.” Zgromadzone środki mogą być przeznaczone na działalność samorządu uczniowskiego.

✓ Wsparcie z otoczenia zewnętrznego szkoły

Poza możliwościami finansowania w ramach struktur szkoły możliwe jest **pozyskanie wsparcia z otoczenia zewnętrznego placówki**⁶ m.in. poprzez:

- korzystanie z programu Urzędu m.st. Warszawy wspierającego pomysły młodzieżowe „Aktywna Warszawska Młodzież”,
- korzystanie z programu „Warszawskie Inicjatywy Edukacyjne”.
- współpracę z młodzieżową radą dzielnicy, Młodzieżową Radą m.st. Warszawy,
- korzystanie z miejskich narzędzi partycypacji i dialogu, m.in. z: budżetu partycypacyjnego czy inicjatywy lokalnej,
- współpracę z innymi placówkami oświatowo-wychowawczymi, placówkami edukacji pozaformalnej i instytucjami kultury,
- współpracę ze sponsorami,
- współpracę patronacką przy konkretnych inicjatywach i projektach.

Warto pamiętać, że samorząd uczniowski zobowiązany jest do jawnego prowadzenia finansów i gospodarnego zarządzania powierzonym majątkiem.

⁶ „Aktywna Warszawska Młodzież” oraz „Warszawskie Inicjatywy Edukacyjne” są szczegółowo opisane na stronie Biura Edukacji: www.edukacja.warszawa.pl. Kontakt do młodzieżowych rad oraz opis narzędzi partycypacji dostępne są na stronie Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy: mrw.um.warszawa.pl; o tym jak działać lokalnie przeczytasz na: www.inicjatywa.um.warszawa.pl

Facebook/MłodaWarszawa

Publikacja została sfinansowana ze środków miasta stołecznego Warszawy
w ramach realizacji Programu „Młoda Warszawa. Miasto z klimatem
dla młodych 2016-2020”

Egzemplarz udostępniony jest nieodpłatnie.